

Önsöz

NİLS MUIŽNIEKS

Son yıllarda medyadaki çalışma koşullarında gitgide bir gerileme olduğunu gözlemliyorum, yüzlerce muhabirin, foto muhabirinin ve kameramanın öldürüldüğü, yaralandığı, tutuklandığı, kaçırıldığı, tehdit veya dava edildiği 2014 yılında bu gerileyiş bariz biçimde hızlandı. Ukrayna'daki çatışmalar bu açıdan çok göze çarpmakta olup, altı gazeteci olaylar sırasında görev başındayken öldürüldü. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'nun bir raporunda 2014 yılı Avrupa'da on yıllardan beridir gazeteciler açısından en ölümcül yıl olarak nitelendirildi.

Fiziksel saldırılar, misilleme eylemleri, yargısal tacizler, hapis cezaları, susturmaya yönelik kanunlar, iftira kampanyaları ve finansal sebeplerin kötüye kullanılması bir yana, yükselen ölü sayıları gazetecilerin gittikçe zorlaşan çalışma koşullarının en uç tezahürünü oluşturuyor.

Gazetecilere yönelik suçlara ilişkin soruşturmalar genelde yıllarca süründürülüyor. Neticede de olsa sadece tetikçiler yargılanıyor, esas planlayıcıları çoğu zaman gün yüzüne çıkıyor. Medya özgürlüğü siyasi gerilimlerin ve silahlı çatışmaların da kurbanı oluyor, medya kanalları birçok zaman propaganda aracı haline gelmek veya kepenk indirmek zorunda kalıyor. Birçok Avrupa ülkesinde tartışma konusu olan yeni terörle mücadele yasaları, medyanın usulsüz biçimde daha çok devlet denetimine sokulması ve gazetecilere haber kaynakları üzerinden baskıların arttırılması riski taşıyor.

Medya özgürlüğüne yönelik olarak en yaygın biçimde rastladığım tehditlerden biri, gösterilerde görevini yapmaya çalışan gazetecilere karşı kullanılan polis şiddetidir. Ancak gazetecileri susturmak için mahkeme salonlarına da ziyadesiyle başvurulduğu görülüyor. Avrupa ülkelerinin çoğunda hakaret ve karala-

ma halen ceza hukukunun bir parçasını oluşturuyor ve yetersiz nitelikteki medya mevzuatı muhalefeti bastırmak amacıyla kullanılıyor. Avrupa genelinde birçok gazeteci halen habercilik faaliyetlerinden ötürü hapiste bulunuyor. Gazetecileri Koruma Komitesi'ne göre, 1 Aralık 2014 tarihi itibariyle Azerbaycan'da dokuz, Türkiye'de yedi, Rusya Federasyonu'nda ve "Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti"nde ise birer gazeteci halen demir parmaklıklar ardındadır.*

Mesele bununla da bitmiyor. Medyanın tekelleşmesiyle, çeşitlilik ve çoğulculuğun yanı sıra editoryal bağımsızlığa da ağır bir darbe indiren güç sahibi holdingler veya oligarklar çok daha dipten ve derinden ilerleyen bir tehlike arz ediyor. Bu konuda yetersiz hukuki düzenlemeler ve reklam gelirlerine yönelik aşırı vergiler de medyada çoğulculuğa zarar verip, muhalif seslerin susturulması için seçici bir tarzda kullanılabilir.

Bu sorunlardan başka, Avrupa'da kamu medya hizmeti de hem bütçe-deki sarsıcı kesintilerden, hem de usulsüz siyasi baskılardan nasibini almıştır. Bu durum bilhassa, azaltılan devlet desteğinin ve kamuoyuna sunulan bilgilerin doğrudan manipüle edilmesinin halka sunulan içeriğin çeşitliliği ve niteliği açısından ciddi biçimde olumsuz sonuçlara yol açması sebebiyle kaygı uyandırıcıdır.

Tüm veriler acilen eyleme geçilmesi gereğine işaret etmektedir. İfade ettikleri görüşlerden ötürü hapse atılan bütün gazetecilerin serbest bırakılması ve kolluk görevlileri gibi devlet aktörleri tarafından gerçekleştirilenler de dahil olmak üzere, gazetecilere yönelik tüm şiddet olayları etkin bir şekilde soruşturularak cezasızlığın ortadan kaldırılması yönünde iki esaslı adım atılmalıdır. Bu adımlar, polise gazetecilerin korunması konusunda özel eğitim ve talimatlar verilerek pekiştirilmelidir. Ayrıca mevzuat da değiştirilmelidir: Hakaret ve karalama suç kapsamından tamamen çıkartılmalı ve sadece özel hukuk kapsamındaki uygun yaptırımlara konu edilmelidir. Son olarak, medyada çeşitliliğin ve çoğulculuğun sürdürülmesi için daha fazla gayret sarf edilmelidir. Buna, medya kuruluşlarının editoryal bağımsızlıktan ödün verilmeksizin desteklenmesi için yeterli kamusal kaynak sunulması ve medyanın mülkiyet yapısına dair kanunların ve şeffaflık getiren düzenlemelerin yürürlüğe konulması da dahildir.

Demokrasiyi, gazetecilerin güvenliğini sağlayarak ve özgür ve çoğulcu bir basını savunarak güçlendireceğiz.

(*) Gazetecileri Koruma Komitesi bu raporun ardından Aralık 2015'te yayınladığı raporda Türkiye'de tutuklu gazeteci sayısının iki katına çıkarak 14'e yükseldiğini belirtmiştir. O tarihten bu yana bu sayı artış göstermiş, ancak komite henüz 2016 raporunu yayınlamamıştır. 5 Kasım 2016 tarihinde yayınlanan P24 Bağımsız Gazetecilik Platformu Olağanüstü Hal'de Gazeteciler 34. Raporu göre ise şu anda Türkiye'deki tutuklu gazeteci sayısı 142'dir – yay.haz.